

УДК 342.9

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

TO THE CHARACTERISTICS OF INDIVIDUAL ELEMENTS OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF THE STATE PENITENTIARY SERVICE OF UKRAINE

Макушев П.В.,

*кандидат юридичних наук, професор,
декан юридичного факультету*

Дніпропетровського гуманітарного університету

У статті розглядаються управлінські, примусово-виконавчі та каральні повноваження виконавчої служби, територіальних органів примусового виконання рішень і державних виконавців як складова правосуб'єктності Державної виконавчої служби України.

Ключові слова: повноваження, адміністративно-правовий статус, Державна виконавча служба України.

В статье рассматриваются управленческие, принудительно-исполнительные и карательные полномочия исполнительной службы, территориальных органов исполнения решений и государственных исполнителей как элемент правосубъектности Государственной исполнительной службы Украины.

Ключевые слова: полномочия, административно-правовой статус, Государственная исполнительная служба Украины.

This article discusses management, forced executive and punitive powers of the executive service, territorial bodies of state enforcement of decisions and performers as part of the legal personality of the State Executive Service of Ukraine.

Key words: authority, administrative and legal status, State Executive Service of Ukraine.

Постановка проблеми. Дослідження адміністративно-правової правосуб'єктності державної виконавчої служби в реалізації завдань виконавчого провадження у вітчизняній правовій доктрині є важливим для з'ясування його правової природи, передумов виникнення та напрямів розвитку в контексті загального розвитку вітчизняної адміністративно-правової науки, а також генезисом законодавчого регулювання засад примусового виконання рішень судів та інших

органів (посадових осіб). Треба зазначити, що правовідносини у сфері виконавчого провадження є предметом наукових досліджень у різних галузях права, зокрема цивільно-процесуального, господарсько-процесуального й адміністративного, що дозволяє говорити про комплексний характер таких правовідносин і складний (різногалузевий) характер відповідних правових норм, проте домінуючими є адміністративно-процедурні норми, що й дозволяє розглядати ви-

конавче провадження як інститут адміністративного права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою примусового виконання рішень судів, інших органів і посадових осіб займалися такі вчені, як М.Г. Авдюков, П.П. Заворотько, М.А. Гурвич, Ю.Г. Гринько, А.А. Мельников та інші, які розглядали виконавче провадження як інститут цивільно-процесуального права. Інші вчені, такі як М.К. Юков, В.М. Шерстюк, Ю.С. Білоусов, звертали увагу саме на адміністративну природу виконавчого провадження. Значний вплив на розвиток виконавчого провадження мали праці В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, А.С. Васильєва, І.П. Голосніченка, Є.В. Додіна, Р.А. Калюжного, С.В. Ківалова, Н.Р. Нижник та інших. Проте безпосередньо проблематиці адміністративно-правових засад процедури виконавчого провадження в Україні увага вчених-юристів, на жаль, не приділялася.

Постановка завдання. Метою статті є визначення обсягу правосуб'єктності державної виконавчої служби як головного учасника виконавчого процесу.

Виклад основного матеріалу. Нормативне закріплення адміністративно-правових засад процедури виконавчого провадження у вітчизняному законодавстві характеризується тривалістю, етапністю, множинністю й розмаїттям форм фіксації, розпороченістю змістовного наповнення. Можна виділити відповідні етапи генезису дослідження адміністративно-правових засад процедури виконавчого провадження у вітчизняній адміністративно-правовій науці, аналіз змісту яких свідчить про зацікавленість науковців проблематикою адміністративно-правового регулювання порядку примусового виконання рішень компетентних органів у цілому, тенденцію спрямованості наукового пошуку на врегулювання різновидів таких адміністративних процедур і відсутність комплексного й системного наукового дослідження адміністративно-правових засад процедури виконавчого провадження в Україні. Однак однією із суперечливих і недостатньо досліджених залишається проблема правосуб'єктності органів Державної виконавчої служби України та її посадових осіб в організації та безпосередньому виконанні судових та інших рішень. Вирішальне значення при цьому має обсяг повноважень державної виконавчої служби.

У юридичній науці повноваження визначаються як комплекс конкретних прав та обов'язків, що надаються для здійснення покладених на орган функцій [1, с. 102], або сукупність юридичних прав для здійснення державних функцій і юридичних обов'язків, що покладаються на державний орган державою [2, с. 12]. У юридичній енциклопедії повноваження визначаються як сукупність прав та обов'язків державних органів і громадських організацій, а також посадових та інших осіб, закріплених за ними у встановленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій [3, с. 590].

У національному законодавстві визначено, що Державна виконавча служба України входить до системи органів Міністерства юстиції України, а її органами є Департамент Державної виконавчої служби

Міністерства юстиції України, управління державної виконавчої служби Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції областей, міст Києві та Севастополі, районні, районні в містах, міські (міст обласного значення), міськрайонні відділи державної виконавчої служби відповідних управлінь юстиції [4, с. 243]. Тим самим підтверджено віднесення органів Державної виконавчої служби України до виконавчої гілки з відповідними владними повноваженнями, а також їх багаторівневу структуру. Це законодавче положення в нинішніх умовах реформування органів центральної виконавчої влади зазнало суттєвих змін, і в підзаконних нормативно-правових актах визначено, що Державна виконавча служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується й координується Кабінетом Міністрів України через Міністра юстиції України, входить до системи органів виконавчої влади й забезпечує реалізацію державної політики у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) (далі – виконання рішень) відповідно до законів [5].

Положенням про Державну виконавчу службу України (далі – Положення) визначено її завдання, основним серед яких є забезпечення своєчасного, повного й неупередженого виконання рішень у порядку, встановленому законодавством. Для виконання цього завдання в п. 4 Положення сформульовані основні види діяльності Державної виконавчої служби України як центрального органу виконавчої влади. Серед них варто виокремити такі: забезпечення здійснення державними виконавцями заходів примусового виконання рішень, передбачених законом (п. 4.3); забезпечення доступу державних виконавців до баз даних і реєстрів, зокрема електронних, що містять інформацію про боржників, їхнє майно та кошти (п. 4.4); аналітичне, інформаційне та методологічне забезпечення роботи структурних підрозділів територіальних органів Міністерства юстиції України, що забезпечують реалізацію повноважень Державної виконавчої служби України; ведення обліково-статистичної звітності й аналіз стану виконання рішень державними виконавцями; ведення обліково-статистичної звітності та аналіз стану виконання рішень державними виконавцями тощо. З пункту 4.12 Положення постає, що такі та деякі інші види діяльності Державної виконавчої служби України називаються повноваженнями, проте за своїм призначенням вони не зовсім узгоджуються з теорією повноважень державних органів, складовим елементом яких має бути право здійснювати певні дії, пов'язані з управлінням.

Виходячи з наукового визначення функцій як головних напрямів діяльності держави, обумовлених її цілями та завданнями [6, с. 82], можна стверджувати, що названі в п. 4 Положення напрями діяльності Державної виконавчої служби України є саме функціями держави щодо здійснення поставлених перед службою завдань. Для виконання цих функцій остання наділена відповідними правами вирішувати питання організаційного характеру щодо забезпечення ви-

конання поставлених перед нею завдань. Такі права сформовані в п. 6 Положення, серед яких варто назвати можливість одержувати інформацію, документи й матеріали від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності та їх посадових осіб (п. 6.2); користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державними, зокрема урядовими, системами зв'язку й комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами (п. 6.4) тощо. Саме такі права поряд з іншими є формою прояву державно-владних повноважень Державної виконавчої служби України, які за своєю сутністю мають організаційно-правовий характер, а їх здійснення сприяє виконанню завдань і функцій Державної виконавчої служби України.

Остання теза постає з п. 7 Положення, згідно з яким Державна виконавча служба України здійснює свої повноваження безпосередньо та через структурні підрозділи головних управлінь юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районних, міських (міст обласного значення), районних у містах, міжрайонних і міськрайонних управлінь юстиції, що забезпечують реалізацію повноважень Державної виконавчої служби України. Такими структурними підрозділами нині є Управління Державної виконавчої служби України Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі та відділи державної виконавчої служби районних, районних у містах, міських (міст обласного значення), міськрайонних управлінь юстиції [4, с. 243]. Названі структурні підрозділи є органами державної виконавчої служби, і саме вони здійснюють на місцях державну правову політику у сфері виконання рішень шляхом застосування спеціальних засобів державного примусу. Повноваження органів Державної виконавчої служби України у сфері практичного здійснення юрисдикційних рішень мають особливий характер, вони закріплені насамперед у Законі України «Про виконавче провадження». Відповідно до цього закону примусове виконання рішень покладається на Державну виконавчу службу Міністерства юстиції України, а здійснюють примусове виконання рішень державні виконавці [8]. Особливість владних повноважень Державної виконавчої служби України полягає в правовій можливості не тільки здійснювати

певні управлінські функції, а й, що особливо важливо, застосовувати заходи державного примусу.

Здійснюються такі владні повноваження через державних виконавців, які є обов'язковими суб'єктами виконавчого провадження.

До практичних повноважень державного виконавця треба віднести його право застосовувати заходи державного примусу як найбільш ефективний засіб відновлення порушених прав чи інтересів потерпілої особи у випадках ухилення зобов'язаної особи від добровільного виконання вимог виконавчого документа. Заходами державного примусу у виконавчому провадженні є можливість безперешкодного входження до приміщень і сховищ, що належать боржнику або зайняті ними, проведення огляду зазначених приміщень і сховищ, у разі необхідності примусово відкривати та опечатувати такі приміщення та сховища; накладення арешту на майно боржника, опечатування, вилучення, передача такого майна на зберігання третім особам і реалізація його в установленому законодавством порядку; накладення арешту на кошти та інші цінності боржника, зокрема на кошти, які перебувають на рахунках і вкладах у банках, інших фінансових установах, в цінних паперах, а також опечатування каси, приміщень і місць зберігання грошей. Саме в таких правах державного виконавця проявляється державно-владний характер повноважень, якими наділила їх держава для виконання завдань Державної виконавчої служби України.

Висновки. Таким чином, державно-владні повноваження Державної виконавчої служби України, територіальних органів примусового виконання рішень, державних виконавців залежно від їх спрямованості можна поділити на управлінські, примусово-виконавчі та каральні. Управлінськими повноваженнями наділена Державна виконавча служба України як орган державного управління у сфері примусового виконання рішень. Примусово-виконавчими повноваженнями наділені також начальники районних (міських), районних у містах відділів державної виконавчої служби, оскільки вони, крім управлінських функцій, можуть виконувати й процесуальні дії в рамках виконавчого провадження. Каральні повноваження виступають додатковими засобом державно-правового впливу державного виконавця на особу, яка ухиляється від виконання вимог законодавства про виконавче провадження, що дає можливість спонукати винну особу до правомірної поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лазарев Б.М. Компетенция органов управления / Б.М. Лазарев. – М. : Юрид. лит., 1971. – 280 с.
2. Кулакова Е.С. Компетенция: понятия, субъекты, особенности / Е.С. Кулакова // *Предприятие, хозяйство и право.* – 2006. – № 3. – С. 10–15.
3. Шемшученко Ю.С. Повноваження / Ю.С. Шемшученко // *Юридична енциклопедія* : у 6 т. / голова редкол. Ю. С. Шемшученко. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 1998–2004. – Т. 4 : Н–П. – 2002. – 717 с.
4. Про державну виконавчу службу : Закон України від 24 березня 1998 р. №202/98-ВР (станом на 8 березня 2011 р.) // *Відомості Верховної Ради України.* – 1998. – № 36–37.
5. Про затвердження Положення про Державну виконавчу службу України : Указ Президента України від 6 квітня 2011 р. № 385/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/385/2011>.
6. Скакун О.Ф. Теория государства и права (энциклопедический курс) : [учебник] / О.Ф. Скакун. – Х. : Эспада, 2005. – 840 с.
7. Про виконавче провадження : Закон України від 4 листопада 2010 р. № 2677-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003760-10>.